

Juridische aspecten

Dit overzicht gaat in op:

- Juridische verplichtingen en aandachtspunten bij de aanleg en het gebruik van een AGWP-systeem.
- Juridische aspecten van schade bij wateroverlast en wateronderlast.
- De gemeentelijke grondwatertaak.

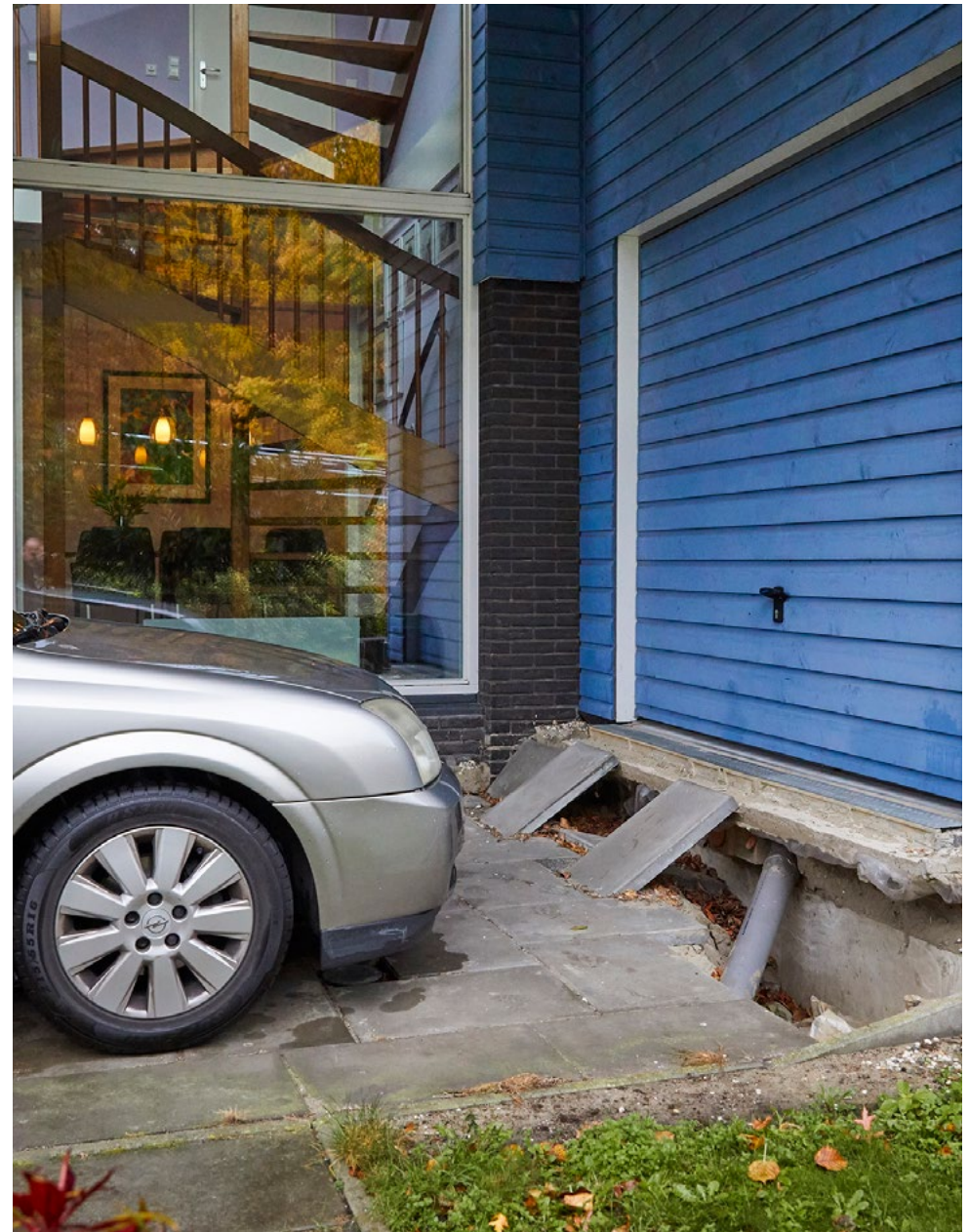
Overzicht juridische aspecten

Opmerkingen vooraf

- Juridisch kan bijna alles geregeld worden. De vraag is vooral wat er technisch nodig is en op doelmatige wijze kan.
- Je kunt beter als overheid iets gemotiveerd proberen dan ongemotiveerd niks doen. En: motiveer ook wat er niet wordt gedaan.
- Voorafgaand aan elk overheidsbesluit en elke feitelijke maatregel moet een overheidsorgaan alle betrokken belangen zorgvuldig tegen elkaar afwegen (zorgvuldigheidsbeginsel).
- Het bestuursorgaan moet beoordelen of een besluit tot onevenredige nadelige gevolgen leidt. Zo ja, dan is schade voorkomen/wegnemen het devies (evenredigheidsbeginsel). Daarbij geldt: eerst schade zoveel mogelijk voorkomen en pas als dat niet kan eventueel financieel compenseren. Let daarbij wel op de eigen verantwoordelijkheid t.a.v. risico's voor de burgers zelf (normaal maatschappelijk risico).

Nb

De inhoud van de volgende pagina's is één op één overgenomen uit het overzichtsdocument [Rechten en plichten bij bodemdaling](#). Bij de verschillende onderdelen hieronder is (tussen haakjes) ook het hoofdstuknummer uit het oorspronkelijke document vermeld. In de tekst wordt ook her en der naar het Rechten en Plichten document verwezen.

Juridische verplichtingen en aandachtspunten bij de aanleg DIT-riolering (AGWP)

(Rechten en plichten bij bodemdaling paragraaf 5.2.1)

Aanleg DIT-riolering	Juridische verplichtingen	Opmerkingen en aandachtspunten
<p>Algemene toelichting</p>	<p>Om het proces van bodemdaling te remmen kunnen te lage grondwaterstanden worden voorkomen door het actief infiltreren van oppervlaktewater. Tegelijkertijd kan waar nodig het overtollige grondwater in dezelfde wijk worden gedraineerd wanneer de grondwaterstand te hoog wordt (in relatie tot de te beschermen functies). Hiermee kunnen vocht en wateroverlast worden voorkomen. Deze vorm van 'actief grondwaterpeilbeheer' (AGWP) kan worden gerealiseerd door de aanleg van DIT-leidingen (DIT: Drainage-Infiltratie-Transport) of separate DI-leidingen (DI: Drainage-Infiltratie). Met actief grondwaterpeilbeheer kan het aanwezige waterbufferend vermogen van de ondiepe bodem beter worden benut voor berging van regenwater.</p> <p>Juridisch past actief grondwaterpeilbeheer bij de gemeentelijke grondwataaak. Bekostiging kan dan ook plaatsvinden uit de opbrengst van de rioolheffing.</p>	<p>Feitelijk is een DIT-riolering een geperforeerde leiding (al dan niet gecombineerd met hemelwaterafvoer) naar het oppervlaktewater. In tijden van droogte voert de voorziening oppervlaktewater aan dat in de bodem kan infiltreren. In geval van overtollig grondwater, vindt drainage plaats. Met name in wijken waar (relatief veel) panden op houten palen zijn gefundeerd kan een structurele verhoging van de grondwaterstand veel (verdere) schade voorkomen.</p> <p>De grondwataaak houdt een inspanningsverplichting in zich voor de gemeente (geen resultaatsplicht dus). Dat geldt ook voor het functioneren/ beheren van een DIT-riool.</p> <p>Kijk voor nadere informatie over AGWP op de webpagina van de deelexpeditie AGWP van het Kenniscentrum Bodemdaling en Funderingen: www.kbf.nl/kennis-programma/actief-grondwaterpeilbeheer/</p>
<p>Initiatiefnemer</p>	<p>In de meeste gevallen is de gemeente initiatiefnemer van de aanleg van DIT- of DI-leidingen.</p> <p>Aankondiging van AGWP vindt idealiter plaats in de omgevingsvisie (beleid op hoofdlijnen) en in het (water- en) rioleringsprogramma (GRP of WRP). In dit programma wordt het beleid concreet gemaakt en wordt concreet aangegeven waar in de gemeente AGWP gaat plaatsvinden.</p>	<p>Hier wordt verondersteld dat de gemeente de voorziening aanlegt en ook beheert, min of meer vergelijkbaar met een drainagesysteem of schoonwaterstelsel.</p>
<p>Rol andere betrokkenen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Waterschap of RWS voor aanvoer van oppervlaktewater • Particuliere perceeleigenaren die aansluiten op de voorziening en/of die de gevolgen van de voorziening ondervinden 	<p>Bij het toepassen van AGWP is, vanwege de relatie tussen oppervlaktewater en grondwater, afstemming nodig met het waterschap of RWS, afhankelijk van wie de beheerder is van het oppervlaktewater. Schommelingen in het oppervlaktewater hebben, afhankelijk van het ontwerp, ook direct effect op de grondwaterstand.</p> <p>Waterschappen hebben, als er een peilbesluit geldt voor het betreffende oppervlaktewater, een inspanningsverplichting om het peil binnen een in het peilbesluit bepaalde bandbreedte te houden.</p>

Aanleg DIT-riolering	Juridische verplichtingen		Opmerkingen en aandachtspunten
Juridische verplichtingen en bevoegd gezag	Verplichting 1 Melding- of vergunningplicht voor onttrekking aan oppervlaktewater 2 Melding- of vergunningplicht voor lozing van grondwater in oppervlaktewater 3 Melding- of vergunningplicht voor onttrekken van grondwater (bronbemaling bij aanleg DIT-riool) 4 Melding voor particulier voor aansluit op DIT-riool.	Bevoegd gezag 1 Waterschap, of het ministerie van I&W voor rijkswater (RWS) 2 Waterschap, of het ministerie van I&W voor rijkswater (RWS) 3 Waterschap 4 Gemeente (B&W) <i>NB: indien de activiteit in rijkswater plaatsvindt geldt een zorgplicht (Bal). Zie toelichting hiernaast</i>	<p>Of een onttrekking aan of lozing in het oppervlaktewater melding- of vergunningplichtig is staat in de waterschapsverordening van het betreffende waterschap. Bij een melding moet aan de algemene regels worden voldaan zoals die zijn opgenomen in de waterschapsverordening. Check bij het waterschap!</p> <p>Als oppervlaktewater aan rijkswater wordt onttrokken, en hierin ook weer grondwater wordt geloosd, is de specifieke zorgplicht van art. 6.6, lid 3 <i>Bal</i> van toepassing. Het BG (Minister I&W/RWS) kan hierbij maatwerkvoorschriften stellen.</p> <p>NB. Een onttrekking is pas vergunningplichtig als aan de voorwaarden van art. 6.36, lid 1 <i>Bal</i> wordt voldaan (bij grote hoeveelheden met een behoorlijke instroomsnelheid). Dat is bij AGWP niet aan de orde.</p> <p>In het gemeentelijke omgevingsplan kunnen regels voor het aansluiten op het DIT-riool staan. Dit zou eventueel ook nog in een aansluitverordening kunnen voorkomen (tot aan het einde van de transitieperiode Omgevingswet (eind 2029)).</p> <p>Hoewel niet verplicht, is het verstandig om als gemeente en waterschap bestuurlijke afspraken te maken over de samenwerking. Aandachtspunten zijn de beschikbaarheid van voldoende (zoet) oppervlaktewater, de kwaliteit hiervan, het beheer en de risico's die zich voor kunnen doen. Op dit moment is er nog geen praktijkvoorbeeld of model/format voor zulke afspraken.</p>
Procedure	<p>Een melding moet uiterlijk 4 weken voorafgaand aan de 'wateractiviteit' (onttrekking en lozing) worden gedaan.</p> <p>Als er een vergunningplicht geldt op grond van de waterschapsverordening, geldt de reguliere (korte) voorbereidingsprocedure van de Algemene wet bestuursrecht (binnen 8 weken beslissen op de aanvraag)</p>		<p>In het systeem van de Omgevingswet mag er niet worden gestart zonder melding. De 8-weeken termijn kan door het waterschap met maximaal 6 weken worden verlengd (art. 16.64, tweede lid, <i>Ow</i>).</p>

Aanleg DIT-riolering	Juridische verplichtingen	Opmerkingen en aandachtspunten
Toetsingskader	<p>Onttrekken oppervlaktewater aan regionaal water De beoordelingsregels staan in de waterschaps-verordening. Daarbij hebben waterschappen veelal een beleidsregel die als beoordelings-/toetsingskader wordt gebruikt.</p> <p>Onttrekking grondwater (bronnering/sleufbemaling) De beoordelingsregels staan in de waterschaps-verordening. Daarbij hebben waterschappen veelal een beleidsregel die als beoordelings-/toetsingskader wordt gebruikt.</p> <p>Lozing grondwater in regionaal oppervlaktewater Via de bruidsschat zijn de beoordelingsregels voor de lozingen uit het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) aan de waterschapsverordening toegevoegd. Zie specifiek art. 8.83, 8.84 en 8.88 Bkl.</p>	<p>De regels over lozen van grondwater bij ontwatering zijn onder de Omgevingswet gedecentraliseerd. Er is overgangsrecht in de vorm van de bruidsschat: de voormalige rijksregels over deze lozingen (uit het Besluit lozen buiten inrichtingen) zijn van rechtswege in iedere waterschapsverordening ¹ gezet.</p> <p>Particulieren kunnen de gemeente (en het waterschap) niet vastpinnen op het functioneren van het DIT-riool.</p>
Literatuur / bronnen	<p>Zie de pagina over de deelepeditie AGWP van het Kenniscentrum Bodemdaling en Funderingen: www.kbf.nl/kennisprogramma/actief-grondwaterpeilbeheer/</p>	
Voorbeelden uit de praktijk	<p>De rapportage 'Grootschalig actief grondwaterpeilbeheer in bebouwd gebied' bevat acht praktijkvoorbeelden. www.kbf.nl/kennisbank/rapport-deltares-grootschalig-actief-grondwaterpeil-beheer-in-bebouwd-gebied-2017/</p>	<p>Zie voor de link hierboven onder 'Algemene toelichting'.</p>

¹ Omdat Actief grondwaterpeilbeheer onder vrij verval gaat, komt er geen mechanische onttrekkings- of afvoerinrichtingswerk aan te pas. Gelet op de definitie van het begrip 'wateronttrekkingsactiviteit' onder de Ow hoeft er geen sprake te zijn van een onttrekkingsinrichting. Het onttrekken door middel van een stelsel van infiltratieleidingen en ook het afvoeren van grondwater (met een voorziening) naar oppervlaktewater zien wij als een onttrekking die vergunning- of meldingsplichtig kan zijn. Er zijn verschillende interpretaties mogelijk over de juridische verplichtingen bij het (onder vrij verval) onttrekken van oppervlaktewater en het lozen/afvoeren van grondwater in oppervlaktewater. Onder het huidig recht zal het onttrekken van oppervlaktewater onder vrij verval, waarbij er dus geen (mechanische) onttrekkings- of afvoerinrichtingswerk aan te pas komt, bij de meeste waterschappen juridisch vrij zijn. Zie bijvoorbeeld de keur van Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden (HDSR): art. 3.4 en 3.6 in samenhang te lezen met de definitie van 'onttrekken' ("onttrekken van water aan een oppervlaktewaterlichaam of van grondwater door middel van een onttrekkingsinrichting"). Check altijd bij het betreffende waterschap!

Schade door wateroverlast *(Rechten en plichten bij bodemdaling paragraaf 4.1)*

Schade door wateroverlast	Particulier	Gemeente	Waterschap
A – Grondwater	<p>Eigen zorgplicht voor perceel en woning. Schade is voor eigen risico, tenzij bewezen wordt dat de schade door een ander is veroorzaakt. Dat kan een particulier zijn maar ook een overheidsorgaan.</p> <p>Bewijslast is complex, met name ook omdat er veelal een natuurlijke oorzaak aanwezig is (natte periode). Voor schade door natuurlijke oorzaken kan een ander niet aansprakelijk worden gehouden (eigen risico).</p> <p>Wie de loop van het grondwater wijzigt kan in beginsel voor schade hiervoor aansprakelijk gehouden worden (art. 5:39 BW)</p> <p>Mogelijk dat de gemeente in strijd heeft gehandeld met de grondwatertaak. Dat kan een onrechtmatige daad opleveren.</p>	<p>Overtreding van de grondwatertaak (art. 2.16 Ow) kan een onrechtmatige daad opleveren, tenzij duidelijk is dat oorzaak voor schade bij een ander ligt.</p> <p>Voor overtreding van de grondwatertaak moet aan diverse criteria worden voldaan voordat van aansprakelijkheid sprake kan zijn (art. 2.16 Ow).</p>	<p>Geen specifieke grondwaterpeeltaak in bebouwd gebied.</p> <p>Via peilbesluit kan het grondwaterpeil worden beïnvloed. Schade als gevolg hiervan is in beginsel voor rekening van waterschap (art. 15.1, lid 1 sub a Ow). Zie nader hieronder bij 'oppervlakte-water'.</p>

Schade door wateronderlast *(Rechten en plichten bij bodemdaling paragraaf 4.2)*

Schade door wateronderlast	Particulier	Gemeente	Waterschap
Grondwateronderlast	<p>Eigen zorgplicht voor perceel en woning. Schade is voor eigen risico, tenzij bewezen wordt dat de schade door een ander is veroorzaakt. Dat kan een particulier zijn maar ook een overheidsorgaan.</p> <p>Bewijslast is complex, met name ook omdat er veelal een natuurlijke oorzaak aanwezig is (droge periode). Voor schade door natuurlijke oorzaken kan een ander niet aansprakelijk worden gehouden (eigen risico).</p> <p>Wie de loop van het grondwater wijzigt kan in beginsel voor schade hiervoor aansprakelijk gehouden worden (art. 5:39 BW)</p> <p>Mogelijk dat de gemeente in strijd heeft gehandeld met de grondwatertaak. Dat kan een onrechtmatige daad opleveren.</p>	<p>Overtreding van de grondwatertaak (art. 2.16 Ow) kan een onrechtmatige daad opleveren, tenzij duidelijk is dat oorzaak voor schade bij een ander ligt.</p> <p>Voor overtreding van de grondwatertaak moet aan diverse criteria worden voldaan voordat van aansprakelijkheid sprake kan zijn (art. 2.16 Ow). Bewijslast is complex, met name ook omdat er veelal een natuurlijke oorzaak aanwezig is (droge periode). Voor schade door natuurlijke oorzaken kan gemeente niet aansprakelijk worden gehouden. Eigen risico schadelij-dende partij.</p>	<p>Waterschap stelt peilbesluit vast. Als dit de 'natuurlijke' bodemdaling volgt (peilaanpassing), is eventuele schade voor eigen risico ('normaal maatschappelijk risico').</p> <p>Schade a.g.v. een peilwijziging (ander peil dan past bij het volgen van de bodemdaling) is in beginsel voor rekening van het waterschap.</p> <p>Voor schade door natuurlijke oorzaken kan waterschap niet aansprakelijk worden gehouden. Eigen risico schadelij-dende partij.</p>

Gemeentelijke grondwaterwatertaak

(Rechten en plichten bij bodemdaling paragraaf 3.1.3)

De gemeentelijke grondwatertaak is omschreven in artikel 2.16, lid 1 Ow. De gemeente moet in het openbare gebied maatregelen treffen om structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de aan de fysieke leefomgeving toegedeelde functies zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken. Maar alleen als het treffen van die maatregelen doelmatig is en niet tot de taak behoort van het waterschap, de provincie of het Rijk. Nadelige gevolgen kunnen samenhangen met een te hoge (grondwateroverlast) of juist te lage grondwaterstand (funderings-/zettingsschade aan gebouwen, wegen etc.). Over de grondwatertaak is de laatste jaren wat jurisprudentie verschenen. Zie hiervoor paragraaf 3.1.2.

Bij werkzaamheden in de openbare ruimte moet de gemeente op voorhand de mogelijke effecten op de grondwaterstand in kaart brengen. Hierbij past ook dat de omgeving geïnformeerd wordt. Dit volgt uit de algemene beginselen van behoorlijk bestuur in het algemeen en de grondwatertaak in het bijzonder. Afhankelijk van de specifieke werkzaamheden kan het zijn dat de gemeente mitigerende maatregelen moet nemen. Zo is er verschil tussen het vervangen van een lekke en daardoor drainerende riolering en bijvoorbeeld het aanleggen van een ondergrondse parkeergarage. In het eerste geval zal een nieuwe riolering de grondwaterstand weer terugbrengen in zijn oorspronkelijke toestand. Eventuele schade aan bebouwing is dan voor eigen rekening van de bewoners. Wanneer schade ontstaat als gevolg van rioolvervanging, heeft de gemeente wel een onderzoeksplicht. Hierbij moet onderzocht worden of de schade een gevolg is van een structurele verandering van de grondwaterstand.² In de tweede situatie kan de grondwaterstand stijgen (ver) boven de natuurlijke toestand en dan zal de gemeente bijvoorbeeld voor drainage moeten

zorgen om grondwateroverlast te voorkomen. Door in zo'n situatie geen drainage aan te leggen, kan de gemeente een onrechtmatige daad worden aangerekend (art. 6:162 Burgerlijk Wetboek). In dat geval is een privaatrechtelijke procedure mogelijk.

Voor funderingsschade wordt verwezen naar de hiervoor beschreven jurisprudentie onder 'Stedelijk afvalwater (rioleringszorg)'.

² De Nationale Ombudsman, Rapport betreffende een klacht over het college van burgemeester en wethouders van Voorschoten. Rapportnummer: 2013/139, p. 8 en 9.

